
A bírői jogkörben okozott károk megtérítése és a tisztességes eljárás

Pákozdi Zita^{*}

1. Bevezető gondolatok

hatályos jogunkban a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: Ptk.) 349. § (3) bekezdése rendezi a bírósági jogkörben okozott kár megtérítéséért való felelősséget. A jogszabályhely visszautal a 349. § (1) bekezdés szabályozására, miszerint a bírői jogkörben okozott kár megtérítése csak akkor lehetséges, ha a kár rendes jogorvoslattal nem volt elhárítható, vagy a károsult a kár elhárítására rendelkezésre álló rendes jogorvoslati eszközöket igénybe vette. A kártérítési igény elbírálásánál egyébként a Ptk. 339. § (1) bekezdéséből kell kiindulni, tehát a bírői jogkörben okozott kár megítélésénél vizsgálni szükséges a kártérítés négy feltételét, azaz a károkozó jogellenes magatartását, a kár bekövetkeztét, a kettő közötti okozati összefüggést és a felróhatóságot.

A felelősségi alakzathoz kapcsolódó bírői gyakorlat azonban a négy feltételt évtizedek óta szigorúbban vizsgálja, és kettős mércét állított fel az ilyen jellegű kártérítési igények érvényesítése során: egyrészt a jogerő vonatkozásában, másrészt pedig a felróhatóság vizsgálata körében, ahol csak a kirívóan súlyos jogsértések tekintetében vélik megállapíthatónak a bíróságok kárfelelősségét. Ennek eredményeként a bírői jogkörben okozott károk megtérítése igen szűk körben érvényesülhet, amely már alkotmányossági kérdéseket is felvetett.

2000-ben és 2003-ban az Alkotmánybírósághoz fordult több indítványozó is, kifogásolva a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Bszi.) 2. § (1) bekezdését, miszerint a bíróságok a vitássá tett vagy megsértett jogról – törvényben szabályozott eljárás során – véglegesen döntenek, amely összhangban a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: Pp.) 229. § (1) bekezdésével a jogerő intézményét deklarálja. Ezzel összefüggésben az indítványozók kifogásolták a Ptk. 349. § (3) bekezdéséhez kapcsolódó bírői gyakorlatot is, amely az álláspontjuk szerint kifejezetten alkotmányellenes, mint állami irányítás egyéb jogi eszköze.¹ Mindezek alapján az indítványokban azt állították, hogy – többek között ez a két jogszabályhely – sérti az Alkot-

^{*} Egyetemi tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék.

¹ A új jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény értelmében az állami irányítás egyéb jogi eszközei helyébe a közjogi szervezetszabályozó eszközök lépnek.

mányról szóló 1949. évi XX. törvény (továbbiakban: Alkotmány) 57. § (1) bekezdésében rögzített tisztességes eljáráshoz való jogot, mert a Ptk. 349. § (3) bekezdésére alapított kártérítési igények tekintetében a bírói gyakorlat következetesen a jogerő intézményére hivatkozik, ami alapján lényegében ezek az igények érvényesíthetetlenek, tekintettel arra is, hogy a jogerőből fakadóan a bíróság döntése végleges, így az alapügyben hozott döntés – ahol a félnek a bíróság kárt okoz – a kártérítési perben már nem vizsgálható felül. Az indítványozók álláspontja szerint alkotmányellenes az az állapot, amely a bíróságok tevékenysége során tanúsított jogellenes eljárással okozott károkkal szemben nem biztosít kellő védelmet, és az állam nem hajlandó megvédeni polgára törvényes érdekét abban az esetben, amikor a károkozó egy bíróság.

Az Alkotmánybíróság 2009 márciusában, illetve októberében hozta meg az ügyekben határozatait,² amelyekkel az indítványokat kivétel nélkül el-, illetve visszautasította. Véleményünk szerint azonban a kérdéses jogintézmények és a bírói gyakorlat kapcsolata vitatott, ezért mindenképpen szükséges a téma behatóbb vizsgálata.

Tanulmányunkban a vonatkozó AB határozatokkal összefüggésben a Ptk. 349. § (3) bekezdésével és az ahhoz kapcsolódó bírósági gyakorlattal kívánunk foglalkozni, kifejezetten az Alkotmányban rögzített tisztességes eljáráshoz való jog tükrében. Ebben a körben szeretnénk felhívni a figyelmet a téma fontosságára, kiváltképp amiatt, hogy a Ptk. 349. § (3) bekezdésére alapított kártérítési igények nehéz és bonyolult megítélése ellentétes véleményeket eredményez. A jogellenességgel összefüggésben külön foglalkozunk a büntetőeljárások során felmerülő kártalanítási és az ezt követően indított kártérítési perek kapcsolatával.

2. A tisztességes eljárás

A magyar Alkotmány 57. § (1) bekezdése szabályozza a tisztességes eljáráshoz való jogot: „A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.” Az alapjog az Alkotmánybíróság *6/1998. (III. 11.) AB határozatában* ismert értelmezése szerint magában foglalja a bírósághoz fordulás jogát, az eljárások során érvényesülő fegyverek egyenlőségének a jogát mind büntető, mind polgári perekben, az igazságos tárgyalás lefolytatásának az igényét. Ezek a követelmények a határozatban foglaltak alapján nem egyszerűen a bíróságtól és az eljárástól megkövetelt tulajdonságok, hanem az idézett alkotmányi rendelkezésben foglalt követelményeken túl az 57. § többi garanciájának teljesedését is átfogja: „A »fair trial« olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes.” Az Alkotmánybíróság esetjoga alapján az Alkotmány 57. § (1) bekezdése ugyanakkor nem csupán a tisztességes

² 778/D/2000. AB határozat és 339/B/2003. AB határozat

tességes eljárás lefolytatásának eljárási garanciáit határozza meg, hanem magában foglalja magát a bírósághoz fordulás jogát is [44/1991. (VIII. 28.) AB határozat, 9/1992. (I. 30.) AB határozat, 57/1993. (X. 22.) AB határozat]. Az Alkotmánybíróság már a 3/1994. (I. 21.) AB határozatában is kimondta, hogy *az állam kötelessége, hogy a jogviták elbírálására bírói utat biztosítson*.

Mindazonáltal ezek a jogok például az élethez vagy emberi méltósághoz viszonyítottan nem abszolútak, azaz bizonyos értelemben korlátozhatók. Ugyanakkor a szükségesség nem az alapjog egészének vetületén jelenik meg, hanem az Alkotmánybíróság által kialakított értelmezés alapján a tisztességes tárgyalás fogalmán belül alakítandó ki olyan ismérvszisztem, amely annak tartalmát adja, s csak ezen belül értékelhető bizonyos korlátozások szükséges és arányos volta.

„Az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége [Alkotmány 8. § (1) bek.]”³ Az államnak pedig ez a kötelessége nem merül ki abban, hogy biztosítani kell az érvényesítéshez szükséges feltételeket, szükséges ehhez az is, hogy a bírósághoz fordulást valóban lehetővé tegye.⁴ Az alapjog korlátozását tehát az igényérvényesítés során kialakult ismérvszisztem alapján, a bírósághoz fordulás első pillanatától kell vizsgálni: a keresetlevél megvizsgálása az első lépés, majd a tárgyalás kitűzése, a tárgyalás megtartása, a felek egyenjogúságának a kifejezésre juttatása, kölcsönös meghallgatása, bizonyítási eljárás lefolytatása, döntéshozatal, kihirdetés. Ezeket a mozzanatokat kell önállóan, az eljárás egészében vizsgálni ahhoz, hogy megállapíthassuk, az eljárás tisztességes-e, illetve azt, hogy a korlátozás indokolt volt-e? Példának okáért a nyilvánosság kizárásának a Pp.-ben szabályozott esetkörei az Alkotmánnyal összeegyeztethetők, mert bár a minősített adat védelme tekintetében zárt tárgyalás rendelhető el, mert ehhez minősített adat esetében nagyobb érdek fűződik, mint a tárgyalás nyilvánosságához. A bíróság tehát – amennyiben a Pp.-ben rögzített egyéb kötelezettségeinek megfelelően eleget tesz – elbírálja a felek közötti jogvitát, az ítélet nyilvános kihirdetése pedig a Pp.-ben és az Alkotmány 57. §-ában szabályozott nyilvános eljárás alapvető követelményét is teljesíti. Vagyis ebben az esetben – habár a tisztességes eljárás egy alapvető jog – annak ilyenfajta korlátozása nem alkotmányellenes, tekintettel arra, hogy a tárgyalás nyilvánosságának bizonyos esetekben való kizárása nem az alapjog lényeges tartalmának a korlátozását jelenti.

A tanulmány gerincét adó két alkotmánybírósági döntés az indítványokban támadott Ptk. 349. § (3) bekezdése és a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Bszi.) 2. § (1) bekezdése, valamint 7. §-a vonatkozásában úgy foglalt állást, hogy azok nem minősíthetők alkotmányellenesnek. Sőt, az Alkotmánybíróság nézete szerint az állam éppen hogy megfelelően biztosítja a bíróságokkal szembeni kártérítési igények érvényesítését, hiszen a Ptk.-ban egy erre külön nevesített felelősségi alakzatot hozott létre. Ugyanakkor a kapcsolódó bírósági döntések elgondolkodtató problémákat vetnek fel, amelyeket a következő részekben fejtünk ki.

³ 778/D/2000. AB határozat

⁴ 1074/B/1994. AB határozat

3. A jogerő és a véglegesség problémája

3.1. Az Alkotmány 45. § (1) bekezdése értelmében a bíróságok alkotmányos feladata a jogviták eldöntése, jogsérelmek orvoslása, a bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonása. A Pp.-ben szabályozott jogerő és a Bszi. 2. §-ában rögzített véglegesség intézményein túl a Bszi. 7. §-a alapján a bíróság határozata mindenkire kötelező.

Mindenekelőtt azt szükséges leszögezni, hogy „nem lenne összeegyeztethető (...) az alapvető követelménnyel, a törvényesség követelményével olyan elmélet elfogadása, amely a valódiság funkcióját látná a jogerő lényegében.”⁵ Továbbfűzve a Farkas József által megfogalmazott gondolatot, a jogerős döntés nem jelenti, nem jelentheti azt, hogy az eljáró bíróság tévedhetetlen. „Az, hogy a jogerős ítélet igaznak kell tartani (*»res iudicata pro veritate habetur«*), csak annyit jelent, hogy jogrendünk a bíróság megszervezése, a kellő garanciákkal ellátott polgári per szabályainak rendezése révén megteremtette az igazságos bírói ítélezés előfeltételeit [...]. De nem jelenti azt, hogy szemet hunyjunk ama tény előtt: vannak olyan jogerős ítéletek is, amelyek nem felelnek meg ennek a követelménynek [...]”⁶

Az Alkotmánybíróság 339/B/2003 számú határozatában a Ptk. 349. § (3) bekezdésével kapcsolatban megjegyzi, hogy az azokra a határhelyzetekre vonatkozik, amikor az Alkotmányban biztosított jogorvoslati rend és szervezeti szabályok sem bizonyulnak alkalmasnak a bírói hiba kivédésére, ugyanis egy téves, akár jogerős bírói döntéssel szemben igénybe vehetők a rendkívüli perorvoslati eszközök is, úgy mint a felülvizsgálat és a perújítás. (Megjegyezni szükséges, hogy a Ptk. 349. § (3) bekezdésére alapított kártérítési igények érvényesítése során ezeket az eszközöket nem szükséges igénybe venni a Ptk. 349. § (1) bekezdésében már ismertetett rendelkezés miatt, miszerint csupán a rendes jogorvoslati eszközök kimerítése a kötelező. Egyébként lehetséges, hogy egy adott ügyben a rendkívüli perorvoslati szabályozásra vonatkozó törvényi korlátozások miatt azokat nem is lehet igénybe venni.) Az Alkotmánybíróság határozatában megerősítette azon korábbi álláspontját is, amellyel egyetérthetünk, hogy a jogerő intézménye önmagában nem akadályozza a bírósághoz fordulás jogát, illetve azt, hogy a kártérítési perben eljáró bíróság megállapítsa az alapperben hozott határozat jogellenességét.

A bírói gyakorlat azonban következetes abban, hogy a bírói jogkörben okozott kártérítési perekben a Ptk. 339. §-ától eltérően ítéli meg a kártérítés négy együttes feltételének a meglétét. Az igényt nyilvánvalóan alaptalannak tekintik, ha a felperes *kizárólag a jogerős ítélet tartalmát jelöli meg*, mivel az a jogerő intézményébe ütközik, a felek pedig az ítéletben elbírált jogot többé vitássá nem tehetik. Az alapügyben felmerült esetleges bírói hibák a rendkívüli perorvoslati eljárás(ok)ban orvosolhatók. Amennyiben tehát a fél csak a jogerős ítélet tartalmát jelöli meg a kártérítési követelése jogalapjául, a bíróság a jogellenességet nem állapíthatja meg,

⁵ Farkas József: A jogerő a magyar polgári perjogban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 14. o.

⁶ Bacsó Ferenc – Beck Salamon – Móra Mihály – Névai László: Magyar polgári eljárásjog, Tankönyvkiadó, Budapest, 1959. 312. o.

így hiányzik a kártérítés négy feltétele közül az egyik, a jogellenes magatartás, ezért a keresetlevelet a Pp. 130. § (1) bekezdés d) pontja alapján el kell utasítani.⁷

Ez a nézet álláspontunk szerint részben téves. A Ptk.-hoz fűzött miniszteri indokolás szerint minden károkozó magatartás jogellenes, kivéve ha a jogellenességet jogszabály kizárja. A Ptk. 349. § (3) bekezdéséhez kapcsolódóan ilyen jogszabályi kivétel nincs. Amennyiben tehát a fél bizonyítja, hogy őt téves bírói döntéssel, eljárással okozati összefüggésben kár érte, a jogellenesség fennáll, mert a kár bekövetkezésekor az azzal okozati összefüggésben álló magatartás jogellenességét vélelmezni kell. Ebből kifolyólag a kár bekövetkeztét és a jogellenes magatartást komplexen kell vizsgálni, és nem lehet a jogellenes magatartást önállóan, csupán a jogerő viszonylatában szemlélni, hiszen attól, hogy egy ítélet jogerős, még lehet jogszabálysértő, és a bíróság téves magatartásával okozhat kárt.

Egy másik eseti döntés során a Legfelsőbb Bíróság okfejtése hasonló volt. A felperes keresetét ebben az esetben arra tekintettel utasították el, hogy a Bszi. 7. §-a alapján a kártérítési per bírósága a sérelmesnek tartott jogerős ítéletet nem bírálhatja felül, ezért annak jogellenességét nem állapíthatja meg. Jogellenesség hiányában pedig a bíróság kártérítő felelőssége sem állapítható meg.⁸ A Legfelsőbb Bíróság hangsúlyozta – álláspontunk szerint egyébként helyesen –, hogy a kártérítési per nem használható fel a jogellenesnek vélt döntés elleni jogorvoslat céljára, erre a rendkívüli perorvoslatok szolgálnak. A bírói döntések véglegességére hivatkozva felhívta a figyelmet arra is, hogy a sérelmezett jogalkalmazás – legyen az anyagi vagy eljárási rendelkezések helytelen alkalmazása – az érdemi döntésben ölt testet, ebből következően a téves jogalkalmazás nem adhat alapot a döntés felülvizsgálatára. Érdekes, hogy az előző eseti döntéshez képest a Legfelsőbb Bíróság nem az eljárást szüntette meg a Pp. 157. § (1) bekezdés a) pontja alapján – mondván, hogy a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kellett volna utasítani *res iudicata*-ra hivatkozással, mert a jogerő miatt a jogellenességet vizsgálni nem lehetséges –, hanem a keresetet érdemben bírálta el, és azt elutasította az ismertetett érvelés alapján.

Álláspontunk szerint azonban az, hogy az igény a véglegességre és a jogerőre nézve a jogellenesség hiánya miatt alaptalan, nem lehet helytálló. Számos közzétett eseti döntés is arra – a már ismertetett nézetre – hivatkozik, hogy az ügy érdemében hozott döntés minden más később eljáró szervet, így a kártérítési per bíróságát is köti, erre figyelemmel nem állapítható meg az alapügyben hozott döntés jogellenessége, vagyis a jogellenesség hiányzik.⁹ Azonban a jogellenességet nem azért vélik nem megállapíthatónak, mert nem áll fenn jogellenes magatartás a bíróság részéről, hanem azért, mert a jogellenesség vizsgálatához el sem jutnak, tekintettel arra, hogy az alapügy ítélete jogerős, és beállt a minősített kötőerő, így a döntést utóbb nem lehet felülbírálni.

Azzal egyetérthetünk, hogy *ha a fél keresete csak és kizárólag a jogerős ítélet tartalmát támadja, és annak megváltoztatását kéri a kártérítési perben, az valóban a jogerő feloldását és a korábbi határozat megváltoztatását célozza, ami nyilvánva-*

⁷ BH 1993. 32.

⁸ BH 2003. 65.

⁹ Szegedi Ítéltábla Pf.III.20.591/2007/5. számú ítélete

lóan lehetetlen. Ugyanakkor egy ilyen perben a jogerős ítélet tartalmát nélkülözhetetlen megjelölni, hiszen a bíróság az ítéletében dönt érdemben a felek jogvitájáról, az érdemi döntés meghozatalakor, illetve magában a döntésben fejtheti ki jogsértő, kártérítési igényt megalapozó magatartását. Az tehát, ha a fél keresetében a *támadott döntés tartalmát is megjelöli* – figyelemmel arra, hogy álláspontja szerint, azt a bíróság hibás jogalkalmazás miatt tévesen ítélte meg –, álláspontunk szerint nem feltétlenül azt jelenti, hogy az új perben a már korábban érvényesített kereseti követelést kell felülbírálnia a bíróságnak, hanem azt, hogy az alapügyben megtörtént bírói hiba miatt a felet esetlegesen az alapügy elbírálásával összefüggésben kár érte, amely az igény állapotába került, és így peresíthető a Ptk. 349. § (3) bekezdése alapján. Ebben a körben nyilvánvalóan szükséges a korábbi döntés figyelembe vétele annak megítéléséhez, hogy az eljáró bíróság követett-e el jogsértést, azonban ebből nem következik az, hogy a bíróságnak az alapügyben hozott határozatát kellene megváltoztatnia.

Ugyanerre a következtetésre jutunk, ha az anyagi jogerő tekintetében vizsgálódunk. A Pp. 229. § (1) bekezdése kimondja: *„A keresettel érvényesített jog tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanabból a tényalaphól származó ugyanazon jog iránt ugyanazok a felek – ideértve azok jogutódait is – egymás ellen új keresetet indíthassanak, vagy az ítéletben már elbírált jogot egymással szemben egyébként vitássá tehessék (anyagi jogerő).”* A jogerő tehát az a joghatás, amelynél fogva a bírósági határozat megtámadhatatlanná, véglegessé és végrehajthatóvá válik.¹⁰

Az anyagi jogerő három feltétele a fél-, tény-, és jogazonosság. Farkas József Schönwitzkyt idézve írja le a jogerő három kritériuma vizsgálatának a lényegét: *„A perben követelt dolog, szolgáltatás, valamint személyek azonosságát rendszerint nem nehéz megállapítani, a nehézségek azonban a jogazonosság körében adódnak. Egyáltalán, hogy mikor azonos valami, azt csak körülírni lehet, mert az azonosság a tovább nem elemezhető alapfogalmak közé tartozik, s itt csak az a szabály áll, hogy minden további dolog azonos önmagával.”*¹¹ A jogerő kereteinek kérdéskörében tehát azt kell megvizsgálni, hogy mire és kikre terjed ki a bírósági határozat jogereje, vagyis, hogy a jogerős határozatnak mik a tárgyi és személyi keretei.¹²

A fentiek alapján a jogerő fogalmi ismérveiből kiindulva tehát vizsgálandó a perben részt vevő felek személye, hiszen a jogerő rendszerint a *felek között (inter pares)* hatályosul, azaz a jogerőhatások csak a felekre terjednek ki.¹³ (Nyilvánvaló kivétel ez alól a jogalakító perekben (ún. státuszperek) hozott ítéletek jogereje, tekintettel arra, hogy azok *„erga omnes”* hatálya azt jelenti, hogy az ítéletben foglaltakat mindenki köteles elfogadni, és ahhoz viszonyítottan alakítani magatartását.) Ennek fényében, amennyiben a károkozó a bíróság, a korábbi alapügyhöz viszonyítva a bíróság elleni kártérítési perben a felek azonosságáról tehát egyáltalán

¹⁰ Névai László – Szilbereky Jenő: Polgári eljárásjog, Tankönyvkiadó, Budapest, 1971. 370. o.

¹¹ Farkas József: A jogerő a magyar polgári perjogban 78. o.

¹² Névai László – Szilbereky Jenő: Polgári eljárásjog 373. o.

¹³ Farkas József: A jogerő a magyar polgári perjogban 82. o. A „rendszerint” szó arra utal, hogy az ítélet hatálya, így jogereje esetenként a fél jogutódaira is kiterjedhet.

nem lehet szó, hiszen a károsult fél már a bírósággal szemben indítja meg a polgári pert.

A *jogazonosság* – amennyiben a fél ténylegesen nem a jogerős ítéleti tényállás újra elbírálását kívánja – szintén hiányzik, hiszen azzal, hogy a bíróság jogszabályt tévesen alkalmaz, azzal a félnek kárt okoz(hat). A károkozással pedig egy teljesen új igény keletkezik. Az új jogviszony már a bíróság és a fél között áll fenn, és a fél az ebből eredő jogát kívánja érvényesíteni a kártérítési perben, amelynek jogalapja, jogszabályi hivatkozása is teljesen különböző az alapügytől. Farkas József jegyzi meg a jogazonossággal összefüggésben, hogy annak megítélésakor mindig a kereseti kérelemből kell elsősorban kiindulni.¹⁴ Ezt erősíti Névai László is: a tárgyi kérétek meghatározásánál a kereset elemeiből kell kiindulni, hiszen az ítéletnek csak a keresettel érvényesített jog tárgyában tett rendelkezései emelkednek jogerőre.¹⁵

A *tényazonosság* körében nyilvánvaló, hogy az alapügyet, melyben a bíróság kárt okoz, és a bíróság ellen megindított kártérítési pert nem lehet teljesen különválasztani, hiszen egyik a másikból következik, azok egymással összefüggnek, azonban ez nem jelentheti azt, hogy a két eljárásnak a tényei, adatai, ítéleti tényállása teljesen megegyezne. „Más tényállás vagy más jog vagy más kereseti kérelem (illetőleg ezek tárgyában hozott döntés) esetén már nem érvényesül az újrapertelési tilalom: ezekre az esetekre már nem terjednek ki a korábban hozott ítélet jogerejének tárgyi keretei.”¹⁶

Az Alkotmánybíróság a 339/B/2003 számú határozatában kifejti, hogy a bírói hibák, és azok következményeinek az orvoslására a jogalkotó a rendkívüli perorvoslatokon túl építette ki a Ptk. 349. § (3) bekezdését, amely a bíróság működésével összefüggésben álló fogyatékok kiküszöbölésére hivatott. Ugyanakkor az ennek gátját jelentő jogerő és véglegesség azon joghatásait, amelyek miatt álláspontja szerint újabb igények – így a bíróság elleni kártérítési igény – nem érvényesíthetők, meglepő módon nem a felekre vetíti, hanem azon kívülálló harmadik személyekre, akik a döntés jogerőre emelkedésével jogosulttá váltak magatartásukat a határozatban foglaltaknak megfelelően alakítani. Az Alkotmánybíróság véleménye szerint ezért nem lehetséges az alapügyben hozott jogerős és végleges döntés ismételt és közvetett felülvizsgálata, hiszen ez csak újabb kártérítési igényekhez, a jogbiztonsággal szemben káoszhoz vezetne. A kártérítési per bírósága nem jogosult, hogy egy – *más jogviszonyra vonatkozó* – jogerős döntést ennek keretében megváltoztasson. Ezzel az érvelésével maga az Alkotmánybíróság is elismeri azt, hogy az alapügy és a bíróság elleni kártérítési igény két, egymástól független jogviszony, így már ebből kifolyólag sem eredményezheti az alapügyben született ítélet megváltoztatását a bírói jogkörben okozott kárfelelősség eredményes elbírálása.

A jogirodalomban is kifejtették a jogerős döntésekhez fűződő igény gondolatát. Farkas József szerint a jogbiztonsághoz, a jogerős ítéletek legalábbis viszonylagos állandóságához, megváltoztathatatlanságához és irányadó voltaához igen fontos ér-

¹⁴ Uo. 79. o.

¹⁵ Névai László – Szilberek Jenő: Polgári eljárásjog 374. o.

¹⁶ Uo. 374. o.

dek fűződik, amely gyakran ugyanolyan súllyal eshet latba, mint a törvényesség másik követelménye, amely az ítéletek helyességét kívánja meg.¹⁷

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság határozatában a Ptk. 349. § (3) bekezdésben rögzített kártérítési igények érvényesítése során további károsultakra irányítja a figyelmet: nem a peres felekre, hanem azokra az érintett személyekre, akikre a jogerős ítélet kihat vagy kihathat valamilyen módon. A határozat indokolása szerint ezek a személyek azért „védendő”, mert ha a bíróság elleni kártérítési pert megindítják és az eredményes, akkor kár érheti őket a jogerő feloldása miatt abból kifolyólag, hogy magatartásukat már a jogerős határozathoz igazították.

Álláspontunk szerint az Alkotmánybíróság ezen érvelése nem lehet helytálló. Az alapügyben hozott döntés jogerejét nem oldja fel ugyanis egy, a bírósággal szemben esetlegesen alapos kártérítési igény eredményessége, hiszen ebben a perben egy teljesen új igény érvényesítéséről van szó, amely a korábban már elbírált és lezárult alapjogviszonyt nem írná, nem írhatná felül.

Ezeken túlmenően az Alkotmánybíróság nézetével szemben álláspontunk szerint a fent kifejtettek igenis hatással vannak a bíróságokkal szembeni kártérítési igények érvényesíthetőségére. A fent felsorakoztatott érvek alapján véleményünk szerint a bírói gyakorlat tévesen ítéli meg az ítélet tartalmának a jelentőségét az ellenük indított kártérítési perekben. Még abban az esetben is, ha elfogadnánk az Alkotmánybíróság előző bekezdésben ismertetett véleményét, álláspontunk szerint több érdek fűződik egy kártérítési igény megfelelő elbírálásához, mint a kívülálló személyek magatartásának változatlanul tartásához. Méltánytalan lenne ez a károsult fél vonatkozásában a Ptk. által szabályozott teljes reparáció elvének fényében is.

3.2. Az államigazgatási, illetve bírói jogkörben okozott károk megtérítése kapcsán szükséges kitérni a büntetőeljárások során a személyi szabadság elvonásával járó büntetések és intézkedések folytán elszenvedett károkra, és azok orvoslására. Amennyiben ugyanis utóbb a sérelmet szenvedett személyt felmentik, vagy enyhébb büntetésre ítélik, úgy helye lehet a Magyar Állammal szembeni kártalanítási igény érvényesítésének. Kártalanítás esetében tehát – amennyiben megalapozott gyanú alapján történik az intézkedés – nem lehet szó az eljáró szerv jogellenes magatartásáról, az érintett személyt azonban az ellene fogatosított büntetés, intézkedés miatt bizonyos összegű kártalanítás illeti meg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 584. §-a alapján. A kártalanítás is azonban csak annak jár, aki nem szolgáltatott felróhatóan okot arra, hogy a gyanú reá terelődjék.¹⁸

A kártalanítás és kártérítés tehát két külön jogintézmény, a kettő között csupán annyi a kapcsolat, hogy a kártalanítási igényt is a polgári bíróság bírálja el a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre vonatkozó szabályok szerint a kártalanítás módját és mértékét tekintve. Ugyanakkor a már megítélt kártalanítás nem zárja ki a Ptk. 349. § alapján a kártérítés érvényesíthetőségét: közöttük nem áll fenn rangsor, a polgári bíróságnak a felelősséget mind jogalap, mind összegszerűség tekintetében önállóan kell elbírálnia, a kapcsolódás csupán annyi, hogy a kárta-

¹⁷ Farkas József: A jogerő a magyar polgári perjogban 13. o.

¹⁸ BH 2001. 575., Hiv.gy. 2001. 419., Hiv.gy. 2000. 204.

lanításként kapott összeg kárként már nem érvényesíthető.¹⁹ Következik ez abból is, hogy a Pp. 4. § (1) bekezdés alapján *a bíróságot határozatának meghozatalában más hatóság döntése vagy a fegyelmi határozat, illetve az azokban megállapított tényállás nem köti*. A (2) bekezdés szerint pedig *ha jogerősen elbírált bűncselekmény vagyoni jogi következményei felől polgári perben kell határozni, a bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt*. Vagyis a polgári bíróságot más hatóság határozata egyáltalán nem köti, a büntető bíróság határozata is csak annyiban, hogy a bűnösség kérdésében nem helyezkedhet más álláspontra.

A bírói gyakorlat az ilyen jellegű károk elbírálásánál azonban nem vizsgálja olyan szigorúan a jogellenességet, mint az előző fejezetekben ismertetett esetekben. Az eseti döntésekben²⁰ egy szó sem esik arról, hogy a büntetőeljárás során eljáró szervek esetleges jogellenes (határozatokban, intézkedésekben megnyilvánuló) magatartását azért nem lehet vizsgálni, mert azok már a jogorvoslatra rendelkezésre álló határidő letelte miatt megtámadhatatlanok és véglegesek, azaz jogerőre futottak. Márpedig, ha abból indulunk ki, hogy a már lezárt ügyek Ptk. 349. §-a szerinti újbóli vizsgálata nem eredményezheti az ügyek újbóli elbírálását, akkor joggal feltételezhetnénk, hogy a nyomozóhatóság által kezdeményezett és a büntető bíróság által jogellenesen alkalmazott személyi szabadság megvonásával járó kényszerintézkedés foganatosításakor felmerülő károk elbírálása során a polgári bíróság nem bírálhatja felül a korábban ennek alapjául szolgáló bírói határozatot, ami így kizárná a jogellenesség fennállását.

A bírói gyakorlat tehát eltérően ítéli meg a büntetőügyek során – kifejezetten a nyomozati szakban – keletkezett károk megtéríthetőségének a feltételeit: a Ptk. 349. § (1) bekezdése alapján érvényesített igények vonatkozásában a kártérítés általános feltételeit fennállónak látja a jogerőre tekintet nélkül, míg a (3) bekezdés alapján a bíróságok ellen indult eljárásokban a jogellenes magatartást, és így a kártérítés többi feltételét – nem is vizsgálja a jogerőre tekintettel.

4. A felróhatóság kérdésköre

Amennyiben mégis az a helyzet áll elő, hogy a bíróság a keresetet érdemben vizsgálja, tekintettel arra, hogy az a konkrét esetben nem csupán a jogerős ítélet tartalmának a megváltoztatására és az igény újbóli elbírálására irányul (tehát nem áll fenn a jogerő, mint pergátló akadály), a bírói gyakorlat a kártérítés általános feltételein túl egy további vizsgálatot végez: az alapügyben eljáró bíróság részéről tanúsított magatartás felróhatósága volt-e olyan *kirívó és lényeges súlyú*, hogy az alapul szolgálhat a kártérítési igény megtérítésének?²¹ A bírósági jogkörben okozott kár megtérítésére ugyanis akkor kerülhet sor, ha a kártérítés általános és különös feltételei adottak.²²

¹⁹ BH 1996. 150., BH 1996. 90., BH 1991. 293., BH 1998. 82.

²⁰ BH 1996. 150., BH 2002. 264.

²¹ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.583/2008/5. számú ítélete

²² BH 1995. 403.

Ez az eljárás a törvényi szabályozásból kiindulva első olvasatra vitatható, hiszen a Ptk. 349. §-a nem tartalmaz ilyen jellegű, a felelősség általános szabályozásától eltérő szigorúbb megkötést. A kommentár is kiemeli, hogy a Ptk. 349. §-án alapuló kártérítési perekben a legtöbb gondot a *felróhatóság vizsgálata* és a felróható károkozás, valamint a jogalkalmazási *tévedés elhatárolása* okozza.²³

A felróhatóság ilyen jellegű vizsgálata lényegében egy újfajta szubjektív felelősségi kategóriát teremt azzal, hogy kettébontja a felróhatóság vizsgálatát. Először vizsgálja azt, hogy úgy járt-e el az eljáró bíróság, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható? Amennyiben nem – tehát a tanúsított magatartás nem üti meg az általában elfogadott mértéket – akkor egy további vizsgálódással azt veszi szemügyre, hogy az elkövetett jogsértés milyen súlyú? Vagyis, hogy van-e olyan kirívó jellegű, amely már alkalmas a kártérítési felelősség megállapítására.

A régebbi bírói gyakorlatban is már *kettős követelmény* érvényesült a felróhatóság megítélése körében: a lelkiismeretes bírói munka és a függetlenség elvének érvényre juttatása.²⁴ Ezzel kapcsolatban nem teljesen egyértelmű a számunkra, hogy a bírói függetlenség elvének figyelembe vétele miért szükséges a Ptk. 349. § (3) bekezdése esetében. Amennyiben az elvet az eljáró bíró megsérti, akkor annak jogkövetkezményeit a fegyelmi és büntetőjogi felelősség kimerítően rendezi. Egyébként sem azt vizsgáljuk, hogy az eljáró bíró betartotta-e a függetlenség elvét, mivel ez alapvető követelmény a bírói tisztség betöltésekor, hanem a függetlenség akkor válik vizsgálat tárgyává, ha azt valamilyen módon megsértették. Az elfogultság tekintetében pedig a Pp.-ben rendelkezésre áll a kizárás intézménye.

A Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntése kapcsán megjegyezte, hogy a bírói gyakorlatra vár annak a kialakítása, hogy a magatartás felróhatósága körében miként értékelendők a jogszabály értelmezésével együtt járó tévedések, az ügyintézési eljárásban tanúsított késedelmek. Ugyanakkor kifejtette, hogy önmagában az, hogy a bíróság határozata utóbb tévesnek, törvénysértőnek bizonyul, nem jelenthet vétkes bírói magatartást, a *munka jellegével együtt járó jogszabályalkalmazási, -értelmezési tévedések* a felróhatóság körén kívül esnek.²⁵ Ezt az érvelést a Complex Jogtár kommentárja is tartalmazza. EZ az indok azért tartható kérdésesnek, mert épp a törvénysértő, téves bírói munka és tevékenység az, amivel egy bíró kárt tud okozni, hiszen az ítélezési tevékenység a munkája.

Egy másik eseti döntés alapján nem lehet szó a *felróhatóság körén kívül eső* téves jogalkalmazásról, ha a *jogszabály rendelkezése teljesen és nyilvánvalóan egyértelmű, több értelmezési lehetőséget nem engedő, a ténymegállapítás és a döntés pedig nem mérlegelés eredménye*.²⁶ Ebből kiindulva tehát a bírói károkozás csak akkor felróható, ha a károkozás (téves jogalkalmazás, illetve értelmezés) teljesen és nyilvánvalóan egyértelmű, vagyis nyilvánvalóan és kirívóan súlyos. Vagyis az eset összes körülményei alapján kell értékelni, mérlegelni azt, hogy a bírói tévedés milyen súlyú, ebben a körben pedig álláspontunk szerint nem lehet figyelmen kívül

²³ Polgári Jog I–IV. Kommentár a gyakorlat számára (szerk. Petrik Ferenc), HVG – Orac, Budapest, III. kötet, 607.

²⁴ BH 1982. 140.

²⁵ BH 1992. 103.

²⁶ EBH 2001. 526., BH 2003. 236.

hagyni azokat a körülményeket, hogy az alapügynek mi volt a tárgya, milyen összegű igényt érvényesítettek, illetve, hogy a hiba mire vonatkozik (pl. csak a per költségre és azon belül is csak egy részére, vagy a per fő tárgyára). Itt utalnánk vissza a jogerő témakörében ismertetett azon álláspontunkra, hogy az alapügy vizsgálata nélkülözhetetlen a Ptk. 349. § (3) bekezdése vonatkozásában, ez azonban nem jelenti a jogerős döntés újbóli elbírálását és megváltoztatását.

Tekintettel arra, hogy a *mérlegelés* az egész peres eljárás során *kizárólag bírói hatáskör*, így arra hivatkozva, hogy az jogszabálysértő, álláspontunk szerint nem lehet előterjeszteni igényt. A bizonyítékok szabad bírói mérlegelése akkor válhat jelentőssé, amikor a bíróság a feltárt tényeket és bizonyítékokat okszerűtlenül mérlegelte, vagy a mérlegelését jogszabály kötelező előírása ellenére nem indokolta meg. Ugyanakkor végiggondolva azt, hogy egy bírói döntés úgy maradna hatályban, hogy sem a másodfokú bíróság, sem pedig a Legfelsőbb Bíróság egy felülvizsgálati eljárás keretében nem orvosolná ezeket a hiányosságokat akár egy megismételt eljárás elrendelésével, ennek az esélye igen csekély.

A szabad bírói mérlegelésen kívül eső esetekben azonban mind az anyagi, mind az eljárási jogszabály téves értelmezése alapot adhat a jogellenes és felróható magatartás megállapítására. Így az is, ha például az előzetes bizonyítás keretében eljáró bíró csak másfél év múlva határoz a szakértő kirendeléséről.²⁷ A közzétett eseti döntés azonban nem szól a felróhatóság kettős vizsgálatáról: tehát külön nem tér ki arra, hogy miért tekinti ezt a mulasztást kirívóan súlyosnak. Azért, mert az indítvány óta már igen sok idő eltelt, vagy azért, mert előzetes bizonyításról volt szó, amelynek megfelelő lefolytatása meghatározó lehet a per további kimenetelében. A bírói szerv „hallgatása” a határozathozatal és intézkedés mellett a harmadik magatartásforma, amivel a károkozás megvalósulhat.²⁸ Az előző jogesetben írtak egyébként alapot adhatnak a Pp. 114/A. §-ában szabályozott eljárás elhúzódomása miatti kifogás előterjesztésére is, illetve az eset összes körülményeit vizsgálva a törvényi feltételek fennállása esetén a Pp. 2. § (3) bekezdésében szabályozott méltányos elégtételt biztosító kártérítésre is. Az eljárás elhúzódomása miatt előterjeszthető kártérítési igény tehát konkurálhat a Ptk. 349. § (3) bekezdésében rögzített jogsértések elbírálásával. Az ügyintézés késedelme miatt a Ptk. 349. § (3) bekezdésére alapított igények elbírálásánál a bírói gyakorlat azonban itt is szigorúan alakul: az ügyintézési határidő túllépése önmagában nem alapozza meg automatikusan a bíróság felelősségét, az eset összes körülményeit figyelembe véve állapítható meg a nyilvánvaló és vétkes mulasztás.²⁹

Fennállónak látta a Legfelsőbb Bíróság a felróhatóságot a közigazgatási hatóság részéről, amikor a közigazgatási per bírósága által hatályon kívül helyező ítéletben a lefolytatandó új eljárásra nézve adott egyértelmű utasítás mellőzésével hozta meg újabb határozatát.³⁰ Habár az eseti döntés közigazgatási eljárásban született, véleményünk szerint a bírósági eljárásokra is alkalmazható, amennyiben a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezi, és új eljárást rendel el.

²⁷ BH 2003. 152.

²⁸ Polgári Jog I–IV. Kommentár a gyakorlat számára (szerk. Petrik Ferenc): 609.

²⁹ BH 1998. 81., BH 2002. 226.

³⁰ Hiv. gy. 2002/1/632.

Szükséges megemlíteni, hogy egyes bírói döntések a jogellenesség és a felróhatóság feltételeit együttesen kezelik, a két feltételt összekapcsolják, és a kereseti kérelmeket arra tekintettel utasítják el, hogy a jogszabály eltérő értelmezése egymagában *jogellenes és felróható magatartást nem valósít meg*, erre nyilvánvaló és kirívó jogsértés esetén van jogi lehetőség.³¹ Álláspontunk szerint, ha bírói tévedésről van szó – függetlenül attól, hogy az a felróhatóság körébe esik vagy azon kívül – akkor a magatartás – amennyiben kárt okozott – mindenképpen jogellenesnek tekinthető. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy ebben az esetben a kártérítés jár, hiszen a károkozó – a vonatkozó bírói gyakorlatban tapasztalható okokra hivatkozva – kimentheti magát: a jogsértés nem volt olyan kirívó és súlyos jellegű, amely a felróhatóságot megalapozná, hiszen a jogalkalmazási munka velejárója a kisebb – akár értelmezési – hibák ejtése.

Egyetérthetünk az Alkotmánybíróság azon kijelentésével, amellyel arra kívánt rávilágítani 339/B/2003 számú határozatában, hogy a kártérítési jogviszony jellemzője az, hogy a jogellenesség a jogalkalmazó, ítélkező tevékenységhez szorosan kapcsolódik, amely nem egyszerű mechanikus jogszabály-alkalmazás, hanem az esetek többségében mérlegelést igénylő rendszerképző (jogalakító) jogértelmezés. Az elvárhatóság mércéjének a vizsgálata körében ennek figyelembevételével kell eljárni. „Azt, hogy jóhiszemű téves jogalkalmazásról vagy legalábbis súlyosan gondatlan jogsértésről (ideértve a jogszabály felróható nem ismerését is) van szó, mindig csak az adott ügy összes körülményét figyelembe véve lehet eldönteni.”³² Ebbe beleférhet az a bírói gyakorlat által kidolgozott igény, hogy a tények és adatok összevetését követően vizsgálandó a bírói jogsértés kirívóan súlyos jellege, hiszen minden egyes esetben, amikor a bíróság tévesen alkalmazott egy jogszabályt, valóban értelmetlen lenne a felelősségre vonás. A felróhatóság kérdésében csak körültekintő bizonyítást követően az eset összes körülményeinek és a bírósági eljárás sajátosságainak figyelembevételével lehet állást foglalni.³³ Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ez csakis a kisebb értelmezési kérdéseknél és jogszabály-alkalmazási tévedéseknél működhet, ezért – a felhasznált eseti döntésekkel ellentétben – véleményünk szerint nem lehet általánosságban kimondani azt, hogy önmagában a munka jellegével együtt járó bírói tévedés a felróhatóság körén kívül esik, tekintettel arra a már általunk leírtakra is, hogy a bírónak a jogalkalmazás a munkája.

5. Összegzés

Megállapíthatjuk, hogy a tanulmányban bemutatott probléma nagyon összetett. Erre rámutat az Alkotmánybíróság is *a bírói munka mérlegelést igénylő, rendszerképző (jogalakító) jellegével*. Álláspontunk szerint ennek az összetett, olykor igen nehéz és bonyolult munkának az értékelése juthat kifejezésre a felróhatóság alaposabb vizsgálatának a körében. Ugyanakkor a Ptk. 349. §-ában szabályozott jog-

³¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv.IX.21.161/2007/5. számú ítélete

³² Polgári Jog I–IV. Kommentár a gyakorlat számára (szerk. Petrik Ferenc): 608. o.

³³ LB Pfv. III.20.559/1992.

intézmény célja alapján nem tekinthetők ezek az eljárások a jogerő feloldásának, az ilyen ügyekben a bíróság a korábbi eljárás, illetve annak lezárásaként hozott határozat jogellenességét vizsgálja, és annak következményeit vonja le.

Annak az indítványnak a visszautasítása, amely a bírói gyakorlatot, mint állami irányítás jogi eszközét tekintette alkotmányosértőnek, megfelelő volt, hiszen az nem minősült állami irányítás egyéb jogi eszközének. A Ptk. 349. § (3) bekezdését támadó indítvány elutasítása is indokolt volt, mert az kellőképpen biztosítja az ilyen jellegű igények érvényesítése során a bírósághoz fordulás jogát. Tehát a jogerő intézménye önmagában nem akadályozza a bírósághoz fordulás jogát, illetve azt, hogy a kártérítési perben eljáró bíróság megállapítsa az alapperben hozott határozat jogellenességét. Ugyanakkor az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében szabályozott tisztességes eljáráshoz fűződő jogot összességében sérelem éri minden olyan esetben, amikor a bíróságok formálisan, csupán a keresetben megjelölt korábbi ítélet tartalmára hivatkozva utasítják el a felperes kérelmét, és a jogvitát a továbbiakban egyáltalán nem vizsgálják. Ebben a körben a tisztességes eljáráson belül a bírósághoz fordulás joga ugyan érvényre jut, hiszen bárki benyújthat bármilyen alapon keresetlevelet. A bírósági eljárás hozzáférhetősége tehát nem került elvonásra, az érintetteknek rendelkezésre áll megfelelő jogalap az igény érvényesítésére, így ebből a szempontból a tisztességes eljárás nem sérül.³⁴ Azonban a kialakult gyakorlat miatt lényegében érvényesíthetetlenek a bírósággal szembeni igények, és így az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével nem biztosított a tisztességes eljárás joga. Az eljárás tisztességes voltát ugyanis nem egyetlen szóhoz, vagy annak értelmezéséhez kell kötni, hanem a bírósági eljárást uraló elvek és szabályok érvényesülésének teljességéhez.³⁵ Az eljárás nem csak akkor válik tisztességtelenné, ha az Alkotmányban szabályozott tisztességes eljárás szűk értelemben nem az, hanem akkor is, ha például a bíróság nem független, nem pártatlan, vagy éppen a bíróság a jogvitát tartalmilag nem bírálja el. Az „*elbírál*” szó nem jelenthet mást, mint azt, hogy a bíróság *érdemi, végrehajtható* döntést hoz,³⁶ azaz a szó egyszerű nyelvtani jelentését alapul véve, elbírálja az ügyet.

A bíróságok ellen indított eljárások elbírálásának tisztességessége abban is megkérdőjelezhető, hogy a kártalanítási pereket követően érvényesíteni kívánt kártérítési igények esetében a jogellenesség vizsgálata tárgyában nem hivatkoznak a jogerőre és véglegességre, ami szintén azt bizonyítja, hogy a bíróságok az ellenük indított különböző (büntető és polgári alapú kártérítési) perekben eltérő kritériumok alapján ítéleznek.

Egy jelentős megoldás lehetne, ha az Alkotmánybíróság az érintett rendelkezésekkel összefüggésben alkotmányos követelményt hozna. Mivel az alkotmánybírósági gyakorlat alapján alkotmányos követelmény meghatározására csak normakontroll keretében van lehetőség, és az Alkotmánybíróság az ismertetett határozatok alapján semmi „kivetnivalót” nem lát a bírói gyakorlatban sem, erre nem valószínű, hogy számíthatunk.

³⁴ Grád András: Kézikönyv a Starsbourgi Emberi Jogi Ítélezésről, HVG – Orac, Budapest, 2000.165. o.

³⁵ Bán Tamás: A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog, Acta Humana. 1995/18-19. sz. 121. o.

³⁶ Uo. 118. o.

Előrelépést jelenthetne az is, ha a bíróság felelőségének a kérdéseit egy másik szervezet vizsgálná, akár úgy, hogy a jogalkotó élve az Alkotmány 45. § (2) bekezdésében rögzített lehetőségével különbíróság hatáskörébe utalná ezeknek a pereknek az elbírálását. Bár a Pp. a kizárási szabályok révén biztosítja a pártatlan eljárást, és az alaptörvényből sem vezethető le ilyen követelmény,³⁷ talán mégis célszerűbb lenne, ha ezekben az ügyekben egy, a rendes bírságtól elkülönült szerv ítélkezne.

Annak ellenére, hogy a támadott jogszabályhelyek alkotmányellenességének megállapítása nem lehetséges, valamilyen szemléletbeli változtatásra mindenképpen szükség volna, hiszen a jelenlegi bírói gyakorlat alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a bíróság kártérítő felelőségének a jogintézménye úgymond semmire sem jó, hiszen a bíróságok sok esetben el sem jutnak a felelőség feltételeinek a vizsgálatához.

³⁷ 339/B/2003 AB határozat